

КЛОПКА ПРИСВАЈАЊА

Постоји извештан монструм, који се увек изнова рађа у српском менталитету, а који се зове – посесивност.

Неки посесивност не тумаче као добро и зло појединца, већ као одлику читавог једног народа или његове културе. Па ипак, и у том случају, та културна навика извлачи из појединца оно најгоре.

Идеја да се неко ко је у своме окружењу од рођења странац, *напросто апсорбује* – без жеље да се омогући пут развоја артикулације те страности, те и да се с њом истом до краја искомунитира, и то помоћу *изграђиване* моћи перцепирања границе између сопствених унутрашњих правила и правила те непознанице – јесте идеја која доводи до урушења и пропасти управо онога што сматрамо властитим.

Јер, без преиспитивања себе у зрцалу неке непознанице немогуће је освестити сопствена правила живљења/понашања/изражавања, односно цео властити културни образац, а тиме га није могуће ни обзнанити некоме ко нам као извештан странац, у овом или оном својству, прилази.

Уместо радости, која би произилазила из те комуникације, тад наступа *око супервизора* – тј. подела на оне који су у *његу* смештени, и оне који су *њиме* обухваћени. Јер сама комуникација је уметност заобилажења, сушта супротност овде учесталом *директном приступу*: – насртању на средиште нечијег бића и његову најнеприступачнију интиму, све ради тога да се (под изговором бриге за то биће) властити *само локални* начин живљења наметне и лажно представи као свеопшти. Дакле: с једне стране, осуда туђег покушаја издвајања из једног уистину више непостојећег заједништва; и с друге, неприкосновена (сасвим затајена) позиција властитог самоиздвајања, које се (за разлику од првог случаја) не изводи на сопствени рачун већ на рачун осталих.

Постојање оног што је властитој моћи разумевања недоступно, осуђено је – у таквим околностима – на ликвидацију. Јер ту је учињена следећа замена тезе: уместо да ми идемо у сусрет појавама и учинимо напор њиховог разјашњавања, ми чекамо да се појаве саме од себе учине транспарентнима – и то (само) у односу на нас! (Питање је: шта је са осталим световима и њиховим различитим дискурсима, којима ови исти подједнако припадају: – ту бива уништен и последњи њихов одјек у суседним световима, који их и чини вечитима!!). Дакле: под погледом једног паноптикума укида се полидимензионалност једне ствари/феномена, тј. она се своди на патент свог опстајања у *само једном, изолованом* свету (оскудном времену). Парадоксална последица ове *усађене* носталгије за једнообразном националном прошлошћу, јесте та да више нема ничег осим садашњег трена.

Присуство странца у овој средини (мислим на странца у било ком смислу) не може бити искоришћено као средство самопреиспитивања: – *он може бити или одбачен или апсорбован*.

Управо услед тога се губи, у свим слојевима друштва, и последњи траг свести о *функционалности манира*, односно, о *важности куртоазног понашања* – које не укида већ само одлаже, за прави моменат, неку оштру и једноставну експресију истине. А без те комуницирајуће дистанце, коју омогућава тек само и искључиво манир, руши се и сам темељ функционисања живота у једној заједничкој држави.

Можда се то све догађа зато што управо овде, у Србији, јесте место где се туку две – *најопречније замисливе* – струје:

- једна која води посувраћењу последњих оаза грађанског слоја – изатканих од једном већ интериоризованих страних утицаја, који се више никад не могу разлучити од оног „сопственог” – у уистину више непостојеће и зато симулирано биће националне прошлости
- друга која – признавањем фактицитета прекида који се догодио у односу на прошлост – иде ка будућности, и то без обзира на то од којих је друштвених слојева потекла

А те две струје, приликом судара, стварају најневероватније комбинације; јер, на овом поднебљу не опстаје више никакав фиксни, већ установљен идентитет него само идентитет-у-изборавању, идентитет одложен за будућност – или могућ тек у будућности. (да ли је то, можда, прави идентитет онога што би било српско???)

А тешко је, свакако, погледати у огледало (односно *странца-по-рођењу*, наводног изрода) у коме се огледа та неизвесност уписана у један самоидентитет, то само недостајање једног обједињавајућег начела у народу, та распарчаност јавног мњења услед које је једина могућност за овдашњу културу да преживи – да буде ”бачена” у светскост.

Јер, нити праћење диктата неке личности (као незаобилазног услова за сложеност једног колективитета) нити архаична идентификација са територијом (пра-разлог његове поделе), нису одлика ове клице што је положена у место раскршћа – тј. овог *изданка ветрова*.

***

Посесивност је облик замаскиране ксенофобије за коју још не постоји храброст да буде призната.

Посесивност је у нашем времену клопка, јер не нуди никакву заштиту већ пропаст ономе који јој се приклони. Јер монструм ње саме махнита управо онда када осети да му време измиче, да му истиче онај рок у коме је он сам имао још неког смисла (као део једне традиције, оквир колективног опстанка) – а по чијем истеку он може бити још само облик личне патологије, дакле, управо онај феномен који је раширен на овим просторима у запањујућим размерама!

Ту стоји дилема: – хоћемо ли радије поштовати неку личност или одређен закон; тек ако се – као на западу – до краја поштује закон, заједнички живот почиње да функционише; али при том остаје нерешено питање због чега је један закон закон, односно због чега би он био за нас нужно праведан. Највише по том питању, па тек онда и по свему осталом, Србија заиста стоји на средини између истока и запада.

Једини начин да преиспитамо неки закон јесте да преиспитамо личност/традицију која га је прва донела/изнела, односно да расветлимо *онај скривени* разлог за његово доношење: – да ли је он, закон, наимае донет зато да би нас саме, као потенцијалне чиниоце друштва, у било ком смислу подредио традицији /владарској личности/, или пак стога да би нам оставио избор за једну апсолутну – неповратну еманципацију?

Ако је у питању ово друго, онда је личност преношења неке традиције морала да нестане, да ”абдицира”, да би наместо ње наступио закон /владавина права/, – и отуд свако ко прихвата закон /разуме право/ заправо понавља/тумачи овај гест прапрвобитне или трансценденталне личности /тј. симболички се облачи у њено рухо/. Међутим, *сви они* који су склонили оним првом, овај *могући* гест трансценденталне личности не тумаче као гест племенитости него као израз њене слабости, *те као прилику да управо они сами – сасвим мегаломански – заузму њено место*; те и да не дозволе да они малобројнији, који спрам овога супротно мисле, измакну њиховом видокругу.

Потреба за сагледавањем тог једног сасвим посебног зла, рођеног на овој територији, јесте од много ширег значаја – него ли да је она то само за нас саме!

Србија није самој себи локалан већ универзалан проблем, јер управо на њеној територији, на којој се туку две несводиво опречне струје, треба да се проломи бит промене.

***

Зоран Ђинђић је, у извесном смислу, био двоструко несхваћен: – како овде тако и напољу.

- с једне стране, он се обукао (свесно или несвесно) у рухо лидерске личности да би уочену тенденцију у народу за слепим и аутоматизираним праћењем вође довео до њене последње консеквенце – до њеног суочења са својим властитим парадоксом.
- с друге стране, он је желео (свесно или несвесно) промену на локалитету Србије искључиво због њене повезаности с променом на светском нивоу, то јест, због њене условљености нечим *далеким*, чији би уједно и она сама била услов.

Његова осујећена намера да оствари своје идеје на локалном плану настанила се *трајно* при њеном одјеку у универзалноме.

Катарина Ристић

e-mail: k.ris@beotel.yu

ОДСУТНОСТ ПРИЈАТЕЉСТВА

Неке од последица источног деспотизма, испољене на нашим просторима:

Подвостручена, у-себи-недоследна потчињеност некој родитељској личности – имагинарној или стварној – ствара радикалну неспособност за пријатељство.

Уместо да се слави избор пријатеља по слободној духовној сродности, улази се у један депримирајући однос (ипак емотивне) размене, и то с особама о којима се – с становишта тог претпостављеног ауторитета – нема позитивно мишљење! И то све зато јер се од њих (будући да су ван друштвене матице а уједно без права на самобитност) може нешто (есенцијално) исцрпљивати, све док они по пукој сили тог дужничког односа не пређу под власт тог над-Ја.

Зашто ови добровољни потчињеници то *себи* чине? Да би се приближили центру једног непостојећег знања, празној љуштури оног културног наслеђа које је већ давно “прелетело” у други облик.

“Чудовишна подела, не на полове, већ на оне који знају и оне који не знају, мада сви ослушкују неки позадински шум, тачније сви су чули нешто о томе о чему је реч. Откуда то?”

/Јован Чекић: “Пресецање хаоса”/

Можда – отуда што се једној намерно занемареној маси сервира привид о занавек датом месту саборности.

***

Све стамене особе, које су кадре да се психолошки држе на одстојању спрам владајуће матице, уместо да буду награђене раскрченим јавним простором сусретања сличних (где би се кристалисао услов њиховог институционалног опстанка), упућују се на следећу уцењену ситуацију: или храна за чопорско над-Ја, или друштвена изолација.

Тек њиховим *ланчаним* изласком у јавност истргао би се простор свемоћи од фантомског самодржца, митског квазистаратеља, понирућег духовног канибала. А тек затим би се отворио простор пријатељства – који је дар изнедрен из крила самотника.

НЕПРЕОБРАЖЕНА ЛАЖ

- последица самозатварања једне етно-симболистичке залихе -

Срби су се – у једном запањујућем проценту своје популације – заглавили у процеп између фактографске истине и креативне лажи. Ту је препознатљив један позитивно зачет когнитивно друштвени процес који је, под дејством неповољних околности, прекинут на полу-фази.

Постоје два краја одмотавајућег клупка истине:

Навика стриктног држања уз презентно-чињеничку истину долази од једне дисциплине која је споља – ауторитетом правне државе – наметнута. Иако последње откривена истина никада не одговара у потпуности својој првој, од случајних чињеница склопљеној тек антиципативној слици, она је незамењива ради проналажења средстава властите експресије у неком неупоредиво ширем контексту. Међутим, порив за трагањем за целом, динамичко процесуалним истином јесте порив који долази – апсолутно неусловљен – изнутра, из самог појединца. Али, он – као једна херојска тежња са неизвесним крајем – захтева **извесну потпору**: открића малих угаоних момената што чуће унутар великог мозаика истине – као средства расвете наличја преовлађујућег мишљења /упор. средства пресабирања релевантних чињеница/.

Тек би овај **прогнани** – јер од шире јавности затајен – **дух инвенције** разгрнуо тамно-вилајетску копрену српског народа-у-изолацији и поново успоставио хоризонт његове самоартикулације. Тиме би и сама потиснута етно-симболистичка залиха Срба (лишавана, увек изнова, елите која би је уз корак времена претумачивала) стекла стратегију од обарања у пред-време митске свеједноте – која махнито усисава све своје суседне светове. Та се залиха више не би (– као препуштена турбо-фолк култури, у чији се покров завила само из громног страха од свог потпуног пребрисавања с лица земље –) провлачила кроз подземне канале друштва; него би – напротив – пронашла свој крајњи излаз исликавањем на екран једне сасвим туђинске визуре!

У том смислу Србија је место изокренућа визуре европске савести, или, тачније, њеног скренућа у авантуру расветљавања властитог јој најскривенијег ћошка.

***

Дакле: порив за лагањем лежи у једној паничној потреби да се *одмах* потре претња властите несхваћености из опозиционе перспективе – на начин потпуног искључивања исте из скале могућих светова, кроз коју сваки пут пролази наш ум пре него што утврди територију сопства и сопственог. А то све доводи до крајње суморног стања: затварања сазнајног хоризонта, односно, владавине духа скућености.

Управо услед таквог искључивања локално апсолутизованог *себе* из ланца далеких поредби, бива – на овим просторима – **поремећен појам о достојанству**: непрепознавање мерила сопствене стамености у спремности на манир самопреиспитивања: пут обарања у неизвесно, где се трајно релативизује принцип нечије урођене моћи а апсолутизује њена умреженост, или општа цивилизацијска префињеност.

У Србији је још увек недосегнут идеал самопреиспитивања, односно логика далеко-заобилазног самопотврђивања.